

Kathrine, Dorothy és Mary matematikából diplomáztak és számológépként dolgoznak a NASA-nál. Egy átszervezés mindhármuk életét megváltoztatja. Csak azt szeretnék csinálni, amiben a legjobbak, nem is tudják, hogy a következő

90 Szabó Márton István

NYÚJTANI A LEHETŐ- SÉG-TAKARÓT*

hónapokban új fejezetet nyitnak az afro-amerikai polgárjog történetében.

Theodore Melfi producer-rendező második nagyjátékfilmjét (első: St. Vincent, 2014) két Oscardíjra is jelölték. Habár egyi-

ket sem kapta meg, a 2017-es Oscar-filmek közül kétségtelenül az egyik legmaradandóbbat sikerült megalkotnia.

Hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy, mivel az európai-amerikai értelmiség fokozatosan törekedett arra, hogy a huszadik században felzárkóztassa ideáit a jövőhöz, tehát a századelőtől kezdve igyekszik felszámolni a rasszizmust, az etnikai megkülönböztetés kézzelfogható problémáit már a szüleink is maguk mögött tudták hagyni.

A hatvanas években, miközben az értelmiség (lélekben) már felnőtt a diszkrimináció felszámolásának gondolatához a világon, a szegregáció még mindig vadul működik az Egyesült Államokban. Húsz évvel vagyunk a második nagy háború után, s habár a lakosság már nem tudja „kikerülni” a színesbőrű lakosság szerepvállalását a társadalomban – katonai tisztok, egészségügyi dolgozók, kutatók stb. dolgoznak együtt a fehérbőrű highclass-szal – nem csak az elmaradott déli államok koszos kiskocsmáiban működnek külön *only black* és *only white* mosdók, hanem a kormányépületekben ugyanúgy, mint a nagyvárosok közkönyvtáraiban.

A fentiek mellett ez a film a technikatörténet azon korszakáról mesél, ahol az egyén, a „feltaláló”, mint individuum megszűnni látszik; a közös, nemes cél érdekében a legjobb elméknek egy szobában kell ülniük, hogy a jövő nagy kérdéseinek megoldásain dolgozhassanak. Új korszak kezdődik a tudománytörténetben: az építheti a jövőt, akit odaengenek az előfinanszírozott munkaasztalhoz.

Filmünk három főszereplőjének élete ekörül a munkaasztal körül forog a NASA kutatóközpontjában. Katherine azért küzd, hogy matematikusként ismerjék el az űrhajók pályáin dolgozó kutatócsoportban, Dorothy azért, hogy csoportvezető lehessen a számítástechnikai laborban, Mary pedig repülőmérnök szeretne lenni. Mindhárman feketék, mindhárman nők, mindhárman kiugró tehetségek.

Theodore Melfi filmjének legnagyobb erőssége, hogy olyan részleteket oszt meg az afro-amerikai polgárjogi harcok díszleteinek kulisszáiról,

melyekkel ritkán találkozhat a néző. Nem egy rabszolga- vagy drogmaffia-filmre ülünk be, ahol a felállás az első ilyen filmre beülő nézőnek is evidens – az elnyomottak szenvednek, az elnyomók elnyomnak stb.

A számolás jogában a viszonyok kétoldalúak és képlékenyek. Meg kell értenünk, hogy (ami visszatekintve fölösleges energiapazarlásnak, ésszerűtlenségnek tűnik) a rendszer, ami szerint a NASA kutatóközpontját építették, abban a történelmi együttállásban az alkotók részéről relevánsnak, sőt szabványszerűnek tetszett: nem külön számítástechnikai, kísérleti, és elméleti irányító blokkokat építettek, hanem „fehér” és „színes” épületeket, külön szeparált mosdókkal, irodákkal, parkolókkal. Eszükbe sem jutott, hogy egy színes bőrű munkatársat áttemelhetnek a „fehér” épületbe. Egyszerűen nem volt erre precedens.

A motívum, miszerint Kathrine, miután áthelyezik a „fehér” épületbe, folyton a fél kilométerrel messzebb fekvő „színes” munkaközpontba jár mosdóba, talán elnagyoltnak, didaktikusnak tűnhet, pedig: végtelenül életszerű. Kivételként kapja a lehetőséget, hogy a „fehér” kutatócsoportban dolgozhat, örülnie kell, hogy egyáltalán itt lehet, nem meri megkérdezni, hova járjon mosdóba, ha egyszer a „fehér” épületben nincs „színes” mosdó.

A rendező gyakorlottan vezeti színészeit, a film koncepcióját alátámasztják az alakítások. Mivel életrajzi film, szükségszerűen többet kell megtudnunk a három főszereplőről, mintha csupán archetipusokat ábrázolnának az alkotók. Hogy az adott filmidő alatt mindhármukról elegendő információt közöljön, a rendező vehemens, elnagyolt gesztusokkal ruházza fel karaktereit.

Az alakítások tehát nem mélyek, de pontosak, a karakterek egymáshoz képest pontosan úgy értelmezhetőek, akár egy háromszereplős drámában. A mellékszereplőktől csak ráadás, hogy Kevin Costner rég volt ennyire karakteres a vásznon, Kirsten Dunstnak jól áll a gonoszság, Mahershala Alit pedig sikerül kibillenteni a macsó-sármőz szerepkörből, amelyben benneragadni látszott mindedig.

A hosszú évszázadokon keresztül, a sejtjeinkbe nevelt faji és nemi előítéletek működnek a vásznon. A rendező fontosnak tartja kiemelni, hogy a változás nem egyik pillanatról a másikra történik; történetét nem a „szabadságharc” első csatái, hanem a folyamat középpálmásai köré építi, egy olyan helyzetet ábrázol, ahol a probléma régóta a felszínen van, a változás (legalábbis a változtatás igénye) régóta ott lebeg már a levegőben. A hangsúlyt az egyén szuverén döntéseinek fontosságára helyezi, állítja: ha mindig csak kicsit nyújtózkodunk tovább, mint ameddig a lehetőség-takarónk ér, a takaró bizony idővel kibővíthető.

A rendező magyarázata az együttállásra, ahol ez a három történet párhuzamosan révbe érhetett (az USA első fekete női repülőmérnöke, számítástechnikus csoportvezetője, matematikus kutatója): a NASA. A szegregáció helyi eltörlését nem a haladó szellemiséggel magyarázza, egyszerűen az időhiány és az tudós-vezetők intravertált, társadalmi normákból kilógó személyisége hagyja figyelmen kívül a társadalmi nyomást. 92 Döntéseikkel nem szociális, hanem praktikus alapon dolgoznak a szegregáció ellen. A lábjegyzetben azért megjegyzi: a jövőnek dolgozó válogatott kutatók politikai szabadságot gyakorolhatnak, hiszen politikai döntéseikkel senkinek sem kell megfelelniük – nem választották őket, nem is választhatóak, kvázi leválthatatlanok.

Lehetőségeink kibővítéséhez tehát szerencsés együttállások kellene, és a felismerés, hogy, ahogyan Mary Jackson, ha nem is tűnt reálisnak, jogilag már megtehetette, hogy keresetet nyújtson be az egyetem ellen, amiért nem veszik fel a repülőmérnök szakra, pedig szakmai múltja, diplomája és munkahelye is alá támasztaná a felvételt, úgy nekünk is meg kell hoznunk azokat a döntéseinket, melyeket még senki sem hozott meg a környezetünkben, pedig elméletben meghozhatóak.

* *A számolás joga*; rendezte: Theodore Melfi; írta: Margot Lee Shetterly regényéből Allison Schroeder és Theodore Melfi; főszereplők: Taraji P. Henson, Octavia Spencer, Janelle Monáe, Kevin Costner, Kirsten Dunst, Jim Parsons, Mahershala Ali; fényképezte: Mandy Walker; vágó: Peter Teschner; látványtervező: Wynn Thomas; jelmeztervező: Renee Ehrlich Kalfus; zeneszerző: Benjamin Wallfisch, Pharrell Williams és Hans Zimmer

